

Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Hastane Staj Uygulamalarında Mobbinge Maruziyet Durumlarının İncelenmesi

İbrahim FIRAT¹, Yasin UZUNTARLA², Sümeyra CEYHAN³

Özet

Mobbing, bireysel ve kurumsal etkileri olumsuz olmasına rağmen sık karşılaşılan etik dışı bir davranış biçimidir. Bu çalışma ile hemşirelik bölümü öğrencilerinin hastane stajı uygulamalarında mobbinge maruz kalma durumları incelenmiştir. Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma Siirt Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü öğrencilerinde uygulanmış olup, staj uygulamasına çıkan öğrencilerin %43,7'sine (n=183) ulaşılmıştır. Araştırmamızda veri toplama aracı olarak anket yöntemi uygulanmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sosyo-demografik özellikler formu, ikinci bölümde Leymann tarafından geliştirilen Psikolojik Şiddet Ölçeği (LIPT), üçüncü bölümde ise literatür bilgileri doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan konuyla ilgili sorular yer almıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Hastane uygulaması yaptıran öğretim elemanı tarafından ders/sınav notuyla tehdidin en sık karşılaşılan, göz korkutmak için hafif şiddette kaba kuvvet uygulanmasının ise en az karşılaşılan mobbing türü olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin en çok uygulama yaptıran öğretim elemanı ile hemşirelerden çekindiği ve psikolojik şiddet yaşadığı, mobbinge maruz kalırsa yardım için öncelikle öğretim elemanı ve sorumlu hemşireye başvuracakları bulunmuştur. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin mobbing maruziyetinin düşük olduğu ayrıca erkek ve yaşı daha büyük olan öğrencilerin mobbinge daha fazla maruz kaldıkları bulunmuştur (p<0,05). Bireysel ve kurumsal boyutta mücadele ederek mobbingin azaltılması ve önlenmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler

Mobbing
Hemşirelik Bölümü
Öğrenciler
Hastane Stajı
Sağlıkta Mobbing

Investigation of Mobbing Exposure of Nursing Department Students in Hospital Internship Practices

Abstract

Mobbing, despite the negative impact of individual and institutional is a common unethical behavior. The study was aim to investigate of mobbing exposure of nursing students in hospital internship practices. This descriptive study was carried out Nursing Department students in

Keywords

Mobbing
Nursing Department
Students
Hospital Internship
Mobbing in Health

¹ Öğretim Görevlisi, Batman Üniversitesi, ibrahim.firat@batman.edu.tr

² Doktor, Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi, yasinuzuntarla@gmail.com

³ Öğretim Görevlisi, Bingöl Üniversitesi, sceyhan@bingol.edu.tr

Siirt Health High School and 43.7% (n=183) of the students who do internship were reached. As data collection tool in our research survey method was applied. The questionnaire consists of three parts. Sociodemographic characteristics form in the first part, Inventory of Psychological Terror (LIPT) developed by Leymann in the second part and questions about the topic prepared according to the literature information by the researchers in the third part. SPSS 21.0 statistical package program was used in the analysis of the data. It has been found that threat the with the course / examination grades by the instructor who has hospital practice is most often mobbing type, the slightest violent brute force to threaten is the least mobbing type. Students are mostly hesitate and exposed to mobbing from the instructor and supervisor nurses. If mobbing is exposed, they will apply for help to firstly the instructor and the chief nurse. The mobbing exposure of nursing students was found to be low. Additionally male and older students were more exposed to mobbing ($p<0,05$). Mobbing should be reduced and prevented by struggling at the individual and institutional level.

GİRİŞ

Mobbing, kamu ya da özel tüm çalışma ortamlarında görülebilen, anlaşmazlık ve çatışmanın daha ileri evresi olarak nitelendirilebilecek olumsuz bir davranış biçimidir (Aygün, 2012). Türkçe kullanımında psikolojik şiddet, psikolojik taciz, ruhsal taciz, duygusal saldırı, bezdiri ifadeleri kullanılsa da yaygın kullanımı orijinal haliyle mobbing olmuştur (Kılıç vd., 2016). Bu kavram 1960'lı yıllarda küçük hayvan grubunun büyük bir hayvana karşı saldırılarını inceleyen sosyal psikolog Kontranz Lorenz tarafından geliştirilmiştir. 1980 yılında ise sosyolog Heinz Leymann tarafından iş yerindeki taciz ve saldırıyı tanımlamak için kullanılmıştır (Leymann, 1996; Güven vd., 2012). İş ortamında gerçekleşen her olumsuz durum mobbingin kapsamına girmemektedir. Mobbing olarak değerlendirilebilmesi için olumsuz davranışın sistemli bir şekilde sıklıkla ve kasıtlı yapılması, yıldırma-pasif tutma veya işten uzaklaştırma amaçlı olması, mağdurun kişiliğinde, mesleki durumunda ya da sağlığında zarar oluşturması gerekmektedir. Astlar ve üstler arasında ya da eşit konumdakiler arasında da görülebilmektedir (Tınaz, 2006; ÇSGB, 2014). Mobbinge yönelik çok sayıda araştırma yapılmış olup tüm kültürlerde ve sektörlerde yaşandığı ve yaş, cinsiyet, statü gibi sosyodemografik özelliklere göre farklı sonuçlar taşıdığı görülmektedir. Özellikle eğitim, sağlık başta olmak üzere hizmet sektörlerinde sık görüldüğü bulunmuştur (Gül, 2009).

Sağlık programlarında verilen eğitimin ve sunulacak hizmetin niteliği açısından teorik bilginin, uygulamalı eğitim ile taçlandırılması büyük önem taşımaktadır. Hastane ve meslek kültürünün, meslek etiğinin öğrenilmesinde ve yeterlilik kazanılmasında staj uygulamalarının katkısı şüphesizdir (Chan, 2002; Uzuntarla, 2017). Yapılan çalışmalar sonucunda sağlık personelinin yanı sıra staj yapan öğrencilerin de sağlık hizmeti sunumu esnasında mobbinge maruz kaldıkları bulunmuş olup, bu durum meslek adaylarının motivasyonunu ve mesleğe bakış açılarını etkileyecek dolayısıyla sağlık hizmetlerinin kalite ve verimliliğini düşürecektir (Lash vd., 2006; Ateş vd., 2014). Sağlık personellerinin ve meslek adayı öğrencilerin mobbinge maruziyet durumlarının analiz edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan bu çalışma ile

hemşirelik bölümü öğrencilerinin hastane stajı uygulamalarında mobbinge maruz kalma durumları incelenmiştir

Gereç-Yöntem

Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma, Siirt Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü öğrencilerinde uygulanmıştır. Örneklem seçimine gidilmeyerek hastane uygulamasına giden 418 öğrencinin tamamına ulaşılması hedeflenmiş olup, 207 öğrenciye ulaşılmıştır (%49,5). Eksik ve hatalı doldurulan anket formlarının çıkarılmasının ardından 183 anket formu (%43,7) değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmamızda veri toplama aracı olarak anket yöntemi uygulanmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde 11 sorudan oluşan sosyodemografik özellikler yer almaktadır. İkinci bölümde Leymann tarafından geliştirilen Psikolojik Şiddet Ölçeği (LIPT) kullanılmıştır (Leymann, 1996). Bu ölçek orijinalinde 45 sorudan oluşmakta olup, 5'li likert tarzındadır ve alınan puanın yüksek olması karşılaşılan psikolojik şiddetin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin Türkçe formuna Dünder (2010) ile Bülbül ve arkadaşlarının (2013) çalışmalarından erişilmiş ve çalışmaya uyarlanmıştır. Üçüncü bölümde ise literatür bilgileri doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan konuyla ilgili 14 soru yer almaktadır.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik olarak sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Gruplar arası değerlendirmelerde Bağımsız T-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Post Hoc Tukey testinden yararlanılmıştır. Psikolojik Şiddet Ölçeği'nin çalışmamızdaki Cronbach's alpha katsayısı 0,92 olarak bulunmuş olup, yüksek güvenilir olduğu değerlendirilmektedir.

Bulgular

Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine bakıldığında yaşlarının 17-31 aralığında, yaş ortalamasının (21,6±2,35) olduğu, %50,8'inin kadın, %62,3'ünün ailesi orta düzey gelire sahip olduğu, %56,3'ünün annesi okur-yazar olmadığı, %38,3'ünün babasının ilköğretim mezunu olduğu, %68,9'unun ailesinin şehirde yaşadığı, %56,8'inin ailesiyle birlikte yaşadığı, %56,3'ünün barındığı yerden memnun olduğu, %45,9'unun okuduğu üniversiteden memnun olmadığı, %41,0'i okuduğu bölümden kısmen memnun olduğu, %59,0'unun ise fırsatı olsa hemşirelik bölümünü tekrar tercih etmeyeceği bulunmuştur.

Katılımcıların psikolojik şiddet ölçeğine verdikleri yanıtların ortalamalarına bakıldığında en sık karşılaşılan şiddet konusunun (2,14±1,42) ortalama ile "Hastane uygulaması yaptıran öğretim elemanı tarafından ders/sınav notuyla tehdit edilmekteyim." olduğu bulunmuştur. En az karşılaşılan şiddet konusu ise (1,10±0,49) ortalama ile "Gözümü korkutmak için hafif şiddette kaba kuvvet uygulanmaktadır." ifadesi olmuştur (Tablo 1).

Hastane stajı uygulamalarında katılımcıların %9,3'ü psikolojik şiddetin öğrenciler arasında, %14,2'si öğrenci-öğretim elemanı arasında ve öğrenci-hemşire arasında, %7,1'i öğrenci-doktor arasında, %12,1'i ise öğrenci-hastane yönetimi arasında yaygın olduğunu ifade etmiştir. %30,6'sı teorik eğitiminin yetersiz olduğuna dair genellikle eleştirildiğini, %32,3'ü lise öğrencisi stajyerlerle genelde eleştirel biçimde karşılaştırıldığını, %33,3'ü yemekhanede stajyerlere minnetle yemek veriliyormuş hissine kapıldığını, %10,4'ü tedavi ve uygulamalarından emin olunmadığını, %12,6'sı doktorlar tarafından muhatap alınmadığını,

%28,9'u kendisini staj yaptığı kurumun parçası olarak görmediğini %15,8'i ise doktor veya hemşireler tarafından özel işleri için kullanıldıkları yanıtını vermişlerdir (Tablo 2).

Hastane uygulamaları esnasında öğrencilerin en çok uygulama yaptıran öğretim elemanından (%45,9) ve hemşirelerden (%11,5) çekindiği, mobbinge maruz kalırsa yardım için öncelikle öğretim elemanı (%32,8) ve sorumlu hemşireye (%22,4) başvuracakları bulunmuştur (Tablo 3).

Sosyo-demografik özelliklere göre psikolojik şiddet ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde cinsiyete ve yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 1. Katılımcıların Psikolojik Şiddet Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Dağılımı

İfadeler	Min.	Maks.	Ort.	Ss.
Kendimi ifade etme olanaklarım kısıtlanmaktadır.	1	5	2,13	1,08
Sebepsiz yere sözüm kesilmektedir.	1	5	1,94	1,00
Yüksek ses tonuyla azarlanmaktayım.	1	5	1,23	0,68
Özel yaşantım eleştirilmektedir.	1	5	1,51	0,89
Yazılı veya sözlü olarak tehdit edilmekteyim.	1	5	1,19	0,63
Herhangi bir iletişim aracılığıyla rahatsız edilmekteyim (sms, telefon, facebook vb.).	1	5	1,26	0,64
İletişim kurma isteğim bakışlar ve imalar yoluyla reddedilmektedir.	1	5	1,48	0,82
Çevremdeki kişiler benimle konuşmaktan kaçınmaktadır.	1	5	1,40	0,87
Bulduğum ortamda yokmuşum gibi bana davranılmaktadır.	1	5	1,37	0,79
Arkadaşlarımın benimle konuşmaları engellenmektedir.	1	5	1,22	0,61
Eğlence ve kutlamalar gibi faaliyetlere kasıtlı olarak davet edilmiyorum.	1	5	1,37	0,77
İnsanlar arkamdan kötü bir şekilde konuşmaktadır.	1	5	1,43	0,81
Hakkımda asılsız söylentiler çıkarılmaktadır.	1	5	1,44	0,90
Gülünç duruma düşürülmekte ve alay edilmekteyim.	1	5	1,24	0,70
Psikolojik rahatsızlıklarım varmış gibi davranılmaktadır.	1	5	1,18	0,61
Herhangi bir rahatsızlığım veya özrüm nedeniyle alay edilmektedir.	1	5	1,17	0,63
Beni küçük düşürmek için hareketlerim veya sesim taklit edilmektedir.	1	5	1,23	0,58
Dini inançlarım nedeniyle baskı ve zorlama görmekteyim.	1	5	1,16	0,57

Siyasi görüşlerim nedeniyle eleştirilmekte ve baskı görmekteyim.	1	5	1,48	0,94
Giyim tarzım, stilim ve fiziki görünümüm eleştirilmektedir.	1	5	1,51	0,94
Özel yaşamım nedeniyle alay edilmektedir.	1	5	1,22	0,68
Etnik kökenim nedeniyle eleştirilmekte ve baskı görmekteyim.	1	5	1,34	0,85
Küçük düşürücü isimlerle anılmakta ve çağrılmaktayım.	1	5	1,15	0,52
Kararlarım sürekli eleştirilmekte ve sorgulanmaktadır.	1	5	1,41	0,71
Şahsıma sözle veya davranışla cinsel imalarda bulunmaktadır.	1	5	1,19	0,61
Sözlü ve fiziksel şiddet tehditleri almaktayım.	1	5	1,13	0,51
Gözümü korkutmak için hafif şiddette kaba kuvvet uygulanmaktadır.	1	5	1,10	0,49
Cinsel tacize maruz kalmaktayım.	1	5	1,11	0,51
Öz benliğimi zedeleyici hareketlerde bulunmaktadır.	1	5	1,19	0,51
Hastane uygulaması yaptıran öğretim elemanı tarafından ders/sınav notuyla tehdit edilmekteyim.	1	5	2,14	1,42
Hastane uygulaması yaptıran öğretim elemanı tarafından disiplin cezasıyla tehdit edilmekteyim.	1	5	1,58	1,12
Başkaları tarafından yapılan yanlışlardan sorumlu tutulmaktayım	1	5	1,58	0,93
Bana ait özel eşyalarım zarar verilmektedir.	1	5	1,24	0,63
Başkalarının yanında bana bağırlmaktadır.	1	5	1,34	0,71
Geçersiz nedenlerle bana uyarılar verilmektedir.	1	5	1,43	0,88
İstenilen sürede bitirilmesi imkânsız uygulamalar verilmektedir.	1	5	1,46	0,86
Yaptığım yanlışlar ve hatalar, tekrar tekrar yüzüme vurulmaktadır.	1	5	1,38	0,81

Tablo 2. Psikolojik Şiddete Yönelik Sorulan Diğer İfadelere Katılımcıların Yanıtlarının Dağılımı

İfadeler	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman	Ort.	Ss.
	n(%)	n(%)	n(%)	n(%)	n(%)		
Psikolojik şiddet öğrenciler arasında yaygındır.	101(55,2)	37(20,2)	28(15,3)	10(5,5)	7(3,8)	1,83	1,11

Psikolojik şiddet öğrenci-öğretim elemanı arasında yaygındır.	90(49,2)	42(23,0)	25(13,7)	15(8,2)	11(6,0)	1,99	1,22
Psikolojik şiddet öğrenci-hemşireler arasında yaygındır.	92(50,3)	36(19,7)	29(15,8)	10(5,5)	16(8,7)	2,03	1,29
Psikolojik şiddet öğrenci-doktorlar arasında yaygındır.	122(6,7)	33(18,0)	15(8,2)	6(3,3)	7(3,8)	1,60	1,03
Psikolojik şiddet öğrenci ve hastane yönetimi arasında yaygındır.	95(51,9)	43(23,5)	23(12,6)	12(6,6)	10(5,5)	1,90	1,18
Üniversitedeki teorik eğitimimin eksik olduğu söylenir.	62(33,9)	37(20,2)	28(15,3)	28(15,3)	28(15,3)	2,58	1,46
Lise öğrencisi stajyerlerle kıyaslama yapılır.	57(31,1)	29(15,8)	38(20,8)	21(11,5)	38(20,8)	2,75	1,51
Hastane yemekhanesinde stajyerlere minnetle yemek veriliyormuş hissine kapılmaktayım.	93(50,8)	15(8,2)	14(7,7)	11(6,0)	50(27,3)	2,51	1,74
Tedavi ve uygulamalarımın emin olunmamaktadır.	96(52,5)	42(23,0)	26(14,2)	9(4,9)	10(5,5)	1,88	1,16
Doktorlar tarafından muhatap alınmamaktayım.	107(58,5)	33(18,0)	20(10,9)	6(3,3)	17(9,3)	1,87	1,28
Kendimi staj yaptığım kurumun bir parçası olarak görmemekteyim.	60(32,8)	38(20,8)	32(17,5)	18(9,8)	35(19,1)	2,62	1,49
Doktorlar veya hemşireler özel işlerini yaptırılmaktadırlar.	89(48,6)	44(24,0)	21(11,5)	7(3,8)	22(12,0)	2,07	1,35

Tablo 3. Psikolojik Şiddete Yönelik Sorulan Diğer İfadelere Katılımcıların Yanıtlarının Dağılımı

İfadeler	n	Yüzde (%)
<i>Hastane uygulamaları esnasında en çok kimden çekinirsiniz?</i>		
Doktor	9	4,9
Hemşire	21	11,5
Uygulama yaptıran öğretim elemanı	84	45,9
Diğer	12	6,6

Hiç kimse	57	31,1
<i>Hastane uygulamaları esnasında mobbinge maruz kalsanız, yardım için kime başvurursunuz?</i>		
Hastane yönetimi	10	5,5
Sorumlu hemşire	41	22,4
Doktor	2	1,1
Öğretim elemanı	60	32,8
Arkadaşlarım	30	16,4
Polis	3	1,6
Sorunu kendim hallederim	33	18,0
Diğer	4	2,2

Tablo 4. Sosyo-Demografik Özellikler ve Psikolojik Şiddet Ölçeği İlişkisi

Özellik	Sayı (n)	Ort.	Ss.	p
Cinsiyet				
Kadın	93	1,30	0,32	0,01*
Erkek	90	1,45	0,46	
Yaş				
17-21	86	1,28	0,32	0,007**
22-24	81	1,43	0,45	1-2=0,03 ^{&}
25-31	16	1,57	0,42	1-3=0,02 ^{&}
Gelir düzeyi				
Düşük	62	1,43	0,43	0,09**
Orta	114	1,33	0,38	
Yüksek	7	1,58	0,42	
Anne eğitim düzeyi				
Okur-yazar değil	103	1,35	0,38	0,45**

İlkokul	64	1,39	0,40	
Ortaokul	10	1,54	0,60	
Lise	3	1,19	0,20	
Üniversite	3	1,60	0,54	
Baba eğitim düzeyi				
Okur-yazar değil	30	1,45	0,52	0,33**
İlkokul	70	1,37	0,38	
Ortaokul	26	1,27	0,25	
Lise	31	1,31	0,36	
Üniversite	26	1,46	0,45	
Aile ikamet yeri				
Kırsal kesim	57	1,40	0,46	0,51*
Şehir	126	1,36	0,38	
Aileyle birlikte yaşama				
Evet	104	1,34	0,39	0,27*
Hayır	79	1,41	0,79	
Barındığı yerden memnuniyet				
Evet	103	1,33	0,40	0,44**
Kısmen	60	1,38	0,36	
Hayır	20	1,48	0,49	
Okuduğu üniversiteden memnuniyet				
Evet	24	1,29	0,34	0,34**
Kısmen	75	1,28	0,29	
Hayır	84	1,38	0,47	
Okuduğu bölümden memnuniyet				
Evet	68	1,33	0,37	0,06**
Kısmen	81	1,35	0,39	

Hayır	34	1,52	0,46	
Fırsat olsa hemşireliği tekrar tercih etme				
Evet, tercih ederim	68	1,33	0,42	0,42**
Hayır, tercih etmem	108	1,40	0,39	
Kararsızım	7	1,28	0,40	

*Bağımsız T Testi, **Tek Yönlü Varyans Analizi, *Post Hoc Tukey Testi

TARTIŞMA VE SONUÇ

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin hastane stajında mobbing uygulamalarına maruz kalma durumlarının incelendiği bu çalışmada, öğrencilerin mobbinge maruz kalma durumlarının düşük olduğu bulunmuştur. Aslan ve Akarçay (2013), Soysal ve arkadaşları (2014) tarafından sağlık çalışanlarında, Kılıçaslan ve Kaya (2016) tarafından hemşirelerde, Dikmetaş ve arkadaşları (2011) tarafından asistan hekimlerde yapılan çalışmalarda da maruziyet oranının düşük olduğu bulunurken, Ateş ve arkadaşları (2014) tarafından hemşirelik öğrencilerinde yapılan çalışmada yaklaşık yarısının, Lash ve arkadaşları (2006) tarafından hemşirelik ve ebelik öğrencilerinde yapılan çalışmalarda üçte birinin mobbinge maruz kaldığı bulunmuştur. Literatür incelemesi yapıldığında ise sağlık, eğitim ve banka gibi hizmet sektöründe mobbingin daha sık görüldüğü (Somunoğlu vd., 2013), sağlık çalışanlarının diğer sektör çalışanlarına göre 16 kat daha fazla karşılaştıkları ifade edilmiş ve bunda sağlık hizmetlerinin uzmanlık ve iletişim gerektiren karmaşık yapıda olmasının etkili olduğu değerlendirilmiştir (Türkiye Komisyon Raporu, 2011). Ayrıca sağlık çalışanları arasında özellikle hemşirelerin mobbinge uğrama durumlarının ve risklerinin daha yüksek olduğu (Ferrinho vd., 2003; Güven vd., 2012), buna hemşirelerin genellikle bayan olmasının yol açtığı değerlendirilmektedir (Demir vd., 2014).

Türkiye Mobbing Araştırması'na (2012) göre iş yerlerinde en sık karşılaşılan mobbing türünün sırasıyla yıldırma, kapasitenin üzerinde iş yükleme, küçük düşürmek ve hakaret etmek olduğu rapor edilmiştir. Çalışmamızda hastane uygulaması yaptıran öğretim elemanı tarafından ders/sınav notuyla tehdidin en sık karşılaşılan, göz korkutmak için hafif şiddette kaba kuvvet uygulanmasının ise en az karşılaşılan mobbing türü olduğu bulunmuştur. Dündar (2010), Bülbül ve arkadaşlarının (2013) çalışmalarında ise sağlık çalışanları sözlerinin sürekli kesilmesinin en sık, fiziksel şiddete maruz kalma durumunun ise en az karşılaşılan davranış türü olduğu ifade edilmiştir. Araştırma sonuçları diğer çalışmalarla benzerlik göstermekte olup, ders/sınav notunun öğretim elemanları tarafından öğrencilere karşı tehdit unsuru olarak kullanıldığı değerlendirilmektedir.

Mobbing, üst yönetim, akranlar, astlar veya bir grup tarafından da uygulanabilmektedir (Çınar vd., 2016) ve özellikle aynı unvandaki kişiler tarafından uygulanmasında başarı ve kıskançlığın neden olduğu görülmektedir (Kılıç vd., 2016). Sağlık çalışanlarının en fazla hasta ve yakınları tarafından mobbinge uğradığına dair çalışma sonuçları da bulunmaktadır (Samir vd., 2012; Alkorashy & Moalad, 2016). Çalışmamızda hastane uygulamaları esnasında öğrencilerin en çok uygulama yaptıran öğretim elemanından ve hemşirelerden çekindiği ve psikolojik şiddet yaşadığı bulunmuştur. Ateş ve arkadaşlarının çalışmasında da hemşireler ve öğretim elemanları ilk sırada yer almaktadır

(Ateş vd., 2014). Öğrencilerin öğretim elemanı kontrolünde ve hemşirelerle birlikte onların yönlendirmesiyle çalışıyor olması, yoğun iletişim içinde bulunmayı gerektirmektedir. Sağlık hizmetlerinin özelliği gereği uygulamaların doğrudan insana yapılması ve öğrencilerde bilgi asimetrisinin bulunması, uygulama yaptıran kişinin mentorluğunun önemini artırmakla birlikte iletişim bozuklukları ve görevlerin bazen öğrenciye tamamen yüklenilmek istenmesinin mobbing ortamının oluşmasına zemin hazırladığı düşünülmektedir.

Araştırmamızda hemşirelik öğrencileri mobbinge maruz kalınması durumunda sırasıyla öğretim elemanına ve sorumlu hemşireye başvuracaklarını ifade etmiştir. Baş tarafından (2012) hemşirelerin daha çok arkadaşlarıyla paylaştıkları veya sessiz kaldıkları, Günay ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında karşılık verdikleri ve sözlü şikayette buldukları ayrıca mobbinge şahit olmaları durumunda arkadaşlarını savundukları, Turan'ın çalışmasında (2006) ise kendilerinin çözmeye çalıştığı eğer sonuç alınmazsa yönetime bildirildiği bulunmuştur. Çalışmamızda katılımcıların öncelikle öğretim görevlilerine ve sorumlu hemşireye başvurmalarında öğrenci olmalarının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Çalışmamızda beklenenin aksine erkeklerin, kadınlara göre daha fazla mobbinge maruz kaldıkları bulunmuştur. Cinsiyetin mobbing üzerinde etkisi olduğuna dair farklı araştırma sonuçları vardır. Dördüncü Avrupa Çalışma Koşulları Araştırması (2007), İlgöz (2016), Olgun ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmalarda kadınların; Yıldız ve arkadaşları (2013), Şahin ve arkadaşları (2011), Karcioğlu ve Çelik (2012), Ness ve arkadaşları (2000) tarafından yapılan çalışmalarda erkeklerin daha fazla maruz kaldığı bulunmuştur. Yavuzer ve Çivilidağ (2014), Mikkelsen ve Einarsen (2002), İbicioğlu ve arkadaşları (2009), Şahin ve Dündar (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda ise cinsiyete göre anlamlı fark bulunmamıştır.

Ateş ve arkadaşları (2014), Göktürk ve Bulut (2012), Yiğitbaş ve Deveci (2011) tarafından yaşı büyük olan çalışanların küçük olanlara göre mobbinge daha fazla karşılaştıkları ifade edilmiştir. Sonuçlar araştırmamızın sonuçları ile benzerlik göstermekte olup yaşı büyük olanların üst sınıf olduğu ve staj uygulamalarının daha yoğun olmasından dolayı hasta, hasta yakını ve diğer sağlık personeliyle daha çok iletişim halinde olmaları mobbinge uğrama olasılıklarını artırmaktadır.

Sonuç olarak; mobbing hukuki ve etik olmayan bir davranış biçimidir. Mobbingin uykusuzluk, iştahsızlık, unutkanlık, alınganlık, yüksek tansiyon, depresyon, işe geç kalma, panik atak, kazalar ve hatta intihara kadar gidebilecek bireysel etkilerinin yanı sıra performans eksikliği, bıkkınlık, iş doyumunu ve kurumsal bağlılıkta azalma, istifa gibi negatif kurumsal etkileri de olabilmektedir (Gül, 2009). Özellikle de konu sağlık sektörü olduğunda daha da duyarlı davranılması ve mobbinge yönelik bazı önlemlerin alınması ve mücadele edilmesi gerekmektedir. Kişinin durumu fark etmesi, başkaları tarafından yapılıyorsa yönetime bildirmesi, konuyu çevresiyle paylaşması, mobbingin genelge ile suç sayıldığını, haklarını bilmesi, idari-hukuki birimlerden ve Sosyal Güvenlik Kurumu'nun Alo 170 hattından destek alması bireysel mücadele boyutudur. Mobbinge mücadele öncelikle işverenin sorumluluğunda olduğundan işverenin/yöneticinin gerekli önlemleri alması, uygun kurumsal iklimi, kurumsal kültürü, denetim mekanizmasını oluşturması, gelen şikayetleri hızlı ve sonuca varır şekilde değerlendirmesi ise kurumsal mücadele boyutunu oluşturmaktadır (Çarıkçı & Yavuz, 2009; Özdemir vd., 2013). Mobbingin önlenmesi ve azaltılması için bireysel ve kurumsal boyutta mücadele edilmelidir. Ayrıca sağlık

personelinin ve öğrencilerinin stresle baş etme, kişilik güçlendirici eğitim, çatışma yönetimi ve problem çözme becerisinin geliştirilmesi için eğitimler verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Alkorashy, H.A. & Al Moalad, F.B. (2016). Workplace violence against nursing staff in a Saudi university hospital. *Int Nurs Rev.*, 63(2): ss.226-232.
- Aslan, Ş. & Akarçay, D. (2013). Psikolojik şiddetin genel ve örgütsel sinizme etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 41(1), 25-44.
- Ateş, D. Kaplan, A. Öztürk, S. Zorlu, Ö. Akburak, M. Çelikel, E. Özpinar, U. & Özkan, T. (2014). Hemşirelik bölümü öğrencilerinde klinik stajda mobbing. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1), 30-38.
- Aygün, H.A. (2012). Psikolojik yıldırma (mobbing) üzerine nitel bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 5(1), 92-121.
- Baş, M. (2012). Bir eğitim araştırma hastanesinde çalışan hemşirelerde mobbing ve anksiyete. *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bülbül, P.Ö. Ünal, E. Bozaykut, T. Korkmaz, M. & Yücel, A.S. (2013). Sağlık çalışanlarında mobbing: kamu ve özel sağlık kurum çalışanlarının karşılaştırmalı Türkiye örneği. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 7(3), 1-21.
- Chan, D.S.K. (2002). Association between student learning outcomes from their clinical placement and their perceptions of the social climate of the clinical learning environment. *International Journal of Nursing Studies*, 39, 517-524.
- ÇSGB, (2014). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İşyerlerinde psikolojik taciz (mobbing) bilgilendirme rehberi. 2. Baskı, Ankara.
- Çarıkcı, İ.H. & Yavuz, H. (2009). Çalışanlarda mobbing (psikolojik şiddet algısı): sağlık sektörü çalışanları üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 47-62.
- Çınar, H.G. Korkmaz, A.Ç. & Yılmaz, D. (2016). Hemşirelerde mobbing. *Journal of Human Rhythm*, 2(2), 89-93.
- Demir, G. Bulucu, G.D. Özcan, A. Yılmaz, D. & Şen, H. (2014). Hemşirelerin mobbinge uğrama durumlarının belirlenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 1-5.
- Dikmetaş, E. Top, M. & Ergin, G. (2011). Asistan hekimlerin tükenmişlik ve mobbing düzeylerinin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(3), 137-149.
- Dördüncü Avrupa Çalışma Koşulları Araştırması. (2007). Preventing violence and harassment in the workplace, *European Foundation for the improvement of living and working conditions*.
- Dündar, T. (2010). Sağlık çalışanlarının yıldırma maruz kalmalarında hastane etik iklimi ile sosyodemografik özelliklerinin rolü: Bolu ili hastanelerinde bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ferrinho, P. Biscaia, A. Fronteira, I. Craveiro, I. Antunes, A.R. Conceição, C. Flores, I. & Santos, O. (2003). Patterns of perceptions of workplace violence in the Portuguese health care sector. *Human Resources for Health*, 1, 1-11.
- Göktürk, G.Y. & Bulut, S. (2012). Mobbing: iş yerinde psikolojik taciz. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 53-70.
- Gül, H. (2009). İş sağlığında önemli bir psikososyal risk: mobbing-psikolojik yıldırma. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 8(6), 515-520.
- Günay, U. Oltuluoğlu, H. Aylaz, R. Çalışkan, Z. & Tuncay, S. (2016). Hemşirelerin mobbing davranışlarına maruz kalma durumlarının belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 12-18.
- Güven, Ş.F. Özcan, A. & Kartal, B. (2012). Nevşehir il merkezinde kamuya bağlı sağlık kuruluşlarında çalışan ebe ve hemşirelerin mobbinge uğrama durumları. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 117-123.
- İbicioğlu, H. Çiftçi, M. & Derya, S. (2009). Örgütlerde yıldırma (mobbing): kamu sektöründe bir inceleme. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 25-38.
- İlgöz, S. (2016). Kadın ve mobbing. *EMO Kadın Bülteni*, 4, 31-34.
- Karacioğlu, F. & Çelik, Ü.H. (2012). Mobbing (yıldırma) ve örgütsel bağlılığa etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1), 59-75.
- Kılıç, T. Çiftçi, F. & Şener, Ş. (2016). Sağlık çalışanlarında mobbing ve ilişkili faktörler. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 2(3), 65-72.
- Kılıçaslan, S. & Kaya, A. (2016). Mobbingin örgütsel sinizm üzerine etkisi hemşireler üzerinde bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(25), 9-25.
- Lash, A.A. Kulakaç, Ö. Buldukoğlu, K. & Kukulu, K. (2006). Verbal abuse of nursing and midwifery students in clinical settings in Turkey. *Journal of Nurse Education*, 45(10), 396-403.
- Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), 165-184.
- Mikkelsen, E.G. & Einarsen, S. (2002). Relationships between exposure to bullying at work and psychological and psychosomatic health complaints: the role of state negative affectivity and generalized self-efficacy. *Scandinavian Journal of Psychology*, 43, 397-405.
- Ness, GJ. House, A. & Ness, A.R. (2000). Aggression and violent behaviour in general practice: population based survey in the north of England. *BMJ*, 320, 1447-1148.
- Olgun, H. Polatöz, Z. Karaca, A. Çiftçi, S. Öztürk, H. Özorhan, E.Y. Özkan, H. & Apay, S. (2013). Öğrencilerin mobbing hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(4), 431-442.
- Özdemir, S. Tosun, B. Bebiş, H. & Yava, A. (2013). Hemşire kaleminden mobbing: iş yerinde psikolojik saldırı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 12(2), 183-192.
- Samir, N. Mohamed, R. Moustafa, E. & Saif, H.A. (2012). Nurses' attitudes and reactions to workplace violence in obstetrics and gynaecology departments in Cairo hospitals. *EMHJ*, 8(3), 200-201.

- Somunoğlu, S. Gedik, A. Kurt, D.E. Eygi, G. Gebedek, Ş. İlhan, Y. & Sağ, Z. (2013). Mobbing in health sector: sample of university hospital. *Journal of Health Management*, 15(2), 169-175.
- Soysal, A. İnal, G. & Gül, Z. (2014). Yıldırma (mobbing) davranışı: sağlık çalışanları üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(27), 149-171.
- Şahin, B. & Dünder, T. (2011). Sağlık sektöründe etik iklim ve yıldırma (mobbing) davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 66(1), 129-159.
- Şahin, B. Gaygısız, Ş. Balcı, F.M. Öztürk, D. Sönmez, B. & Kavalcı, C. (2011). Yardımcı acil sağlık personeline yönelik şiddet. *Türkiye Acil Tıp Dergisi*, 11(3), 110-114.
- Tınaz, P. (2006). İşyerinde psikolojik taciz (mobbing). *Çalışma ve Toplum*, 4, 13-28.
- Turan, F. (2006). İşyerlerinde psikolojik yıldırma olgusu ve konuya ilişkin bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Türkiye Komisyon Raporu (2011). İş yerinde psikolojik taciz ve çözüm önerileri. *TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları*, No:6, Ankara.
- Türkiye Mobbing Araştırması (2012). ERA RC & Futurebright, (http://futurebright.com.tr/img/media/haberturk/mobbing/ERA_Research_and_Consultancy_FutureBright_Mobbing_Arastirmasi.pdf, Erişim tarihi: 20.06.2017)
- Uzuntarla, Y. (2017). Sağlık yönetimi bölümünün üniversitede sınavında ve kamuya personel alımlarındaki kontenjanları: 2016 yılı değerlendirmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 4(1), 17-22.
- Yavuzer, Y. & Çivilidağ, A. (2014). Sağlık çalışanlarında iş yerinde mobbing ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide depresyonun aracı rolü. *Düşünen Adam Dergisi*, 27(2), 115-125.
- Yıldız, G. Akbolat, M. & Işık, O. (2013). Psikolojik taciz ve örgütsel bağlılık: sağlık çalışanları üzerine bir araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 85-117.
- Yiğitbaş, Ç. & Deveci, S.E. (2011). Sağlık çalışanlarına yönelik mobbing. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 11(42), 23-28.